

tuinjournaal

Weelderige, wilde
bloemenweiden

pagina 10

Graslabyrint en
Groen Forum

pagina 20

NTs-excursie
landgoed Twickel

pagina 22

Tuinen halen mensen
uit isolement

pagina 28

Lezing
Claude Lorrain
voor donateurs

pagina 30

SEPTEMBER 2011 - JAARGANG 28 - NUMMER 3

thema
grassen

3

Grassen

TUIN NEDER
LANDSE
STICHTING

De Nederlandse Tuinenstichting (NTs), opgericht in 1980, streeft naar het behoud van tuinen en parken die van belang zijn door vormgeving, beplanting, cultuurhistorisch karakter en ligging. Daartoe worden inventarisaties en onderzoeken uitgevoerd en adviezen gegeven aan eigenaren, beheerders en overheden over planontwikkeling, herstel, beheer en aanpassingen.

De NTs organiseert voor donateurs en andere belangstellenden cursussen, excursies en inleidingen over aspecten van de tuinkunst, tuincultuur en tuin- en landschapsarchitectuur.

Donateurs ontvangen jaarlijks de Open Tuinen Gids met een tuinpas waarmee de NTs-tuinen op de aangegeven data gratis te bezoeken zijn.

De middelen voor deze activiteiten worden door donateurs bijeengebracht. De jaarlijkse donatie voor particulieren bedraagt minimaal € 42,00. Het donateurschap geldt per kalenderjaar en wordt automatisch verlengd, tenzij de donateur opzegt vóór 1 november van het lopende jaar. Daarnaast kent de NTs geschenk- en bedrijfs-donateurschappen. Bij het bureau is informatie te verkrijgen over het doen van schenkingen en legaten.

voorwoord

De nazomer associeer je met grassen: een dromerige waas van licht wuivende grashalmen in het lage ochtend- of avondlicht. Vandaar de keuze van de redactie voor een thema dat past in dit seizoen. Een inspirerend onderwerp voor de redactie, omdat de variatie aan siergrassen en hun toepassingen zo enorm veelzijdig is. Grassen creëren een rustgevende sfeer, zijn geschikt voor terras en tuin en voegen rust toe in een compositie met vaste planten.

In de jaren zeventig kwam de waarde van siergrassen meer in de belangstelling te staan. Mien Ruys beschrijft haar zoektocht naar siergrassen in de herziene uitgave van 'Het nieuwe vaste planten boek'. Maar het was vooral de Wageningse professor Piet Zonderwijk die bloeiende bermen introduceerde in het Nederlandse landschap. De populariteit van grassen in tuinen is daarna toegenomen mede dankzij Piet Oudolf, Henk Gerritsen, Rob Leopold en Ton ter Linden, zo schrijft Julia Voskuil.

De combinatie van lang gras met madeliefjes, weegbree, korenbloemen en klaver werd rond 1900 zeer gewaardeerd. Ook in de zeventiende en achttiende eeuw kregen bloemen en kruiden een kans en werd het gras relatief lang gehouden, juist vanwege het esthetische aspect. In geometrische tuinen en bij het huis werd daarentegen strakker gemaaid. Ronald van Immerseel en Korneel Aschman beschrijven de ontwikkeling van gras door de eeuwen heen, tot en met de introductie van de grasmaaier in Nederland aan het begin van de twintigste eeuw.

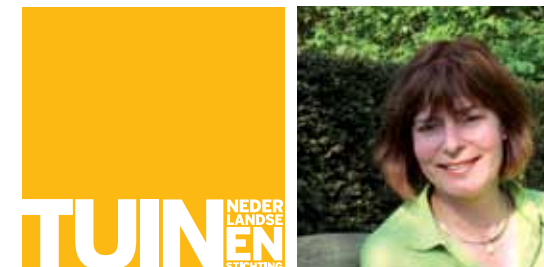
Anne Wolff bezocht kwekerij Cruydt-Hoeck, in 1978 opgericht door Rob Leopold en Dick van den Burg. Een bloemenweide lijkt onderhoudsloos te kunnen bestaan. Joanneke Bijkerk en Jasper Helmantel van Cruydt-Hoeck weten dat het genuanceerder ligt. Wie een bloemenweide wil aanleggen wordt direct voor de keuze gesteld: kies je voor een weide met eenjarige akkerbloemen of wordt het een bloemrijk grasland met vaste plantensoorten?

Tijdens haar zoektocht naar siergrassen bezocht Lianne Pot, gepassioneerd verzamelaar en Nederlands collectiehouder van siergrassen, veel open tuinen. "Het verbaasde mij dat er ondanks dat er zoveel over geschreven werd, maar weinig waren toegepast. Ik besloot voorbeeldborders aan te leggen, waar de siergrassen, gecombineerd met vaste planten de hoofdrol kregen," vertelde zij aan Éva Kovács.

In dit nummer tevens het laatste artikel in onze serie over Nederlands tuin- en landschapsarchitecten uit de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. De Haagse tuinarchitect Theodoor Johan Dinn richtte zich vooral op de in die tijd opgekomen villatuinen. Hij was een groot pleitbezorger voor eenheid tussen huis en tuin en het feit dat de tuin er moest zijn voor de planten. Dit artikel kunt u, samen met de andere artikelen in deze reeks over onder meer Tine Cool en Gerard Bleeker, terugvinden op onze geheel vernieuwde website.

De NTs is een 'sociaal groenproject' gestart in de Amsterdamse buurt Betondorp. In samenwerking met de Stichting Present worden voortuinen aangepakt om het aanzien van de wijk en het woonplezier van de bewoners te verbeteren. In dit Tuinjournaal leest u meer over dit nieuwe initiatief, dat door verschillende organisaties wordt gesteund. De NTs is erg positief en wil de volgende keer graag de eigen donateurs bij het project betrekken.

Marian Lenshoek
Hoofdredacteur

Fondsen steunen via NTs project ‘sociaal tuinieren’

NTs-NIEUWS 6 en 7

Gazons en bloemenweiden zijn van alle tijden!

Gras is altijd een geliefd onderdeel van tuinen en parken geweest. De uitvinding van de grasmaaier vormde een revolutie. Veel maaien ging ten koste van de bloemen, maar gaf het gras een strakker en gelijkmatiger aanzien.

Ronald van Immerseel en Korneel Aschman

GRASSEN 8 en 9

Weelderige, wilde bloemenweiden

Het beste resultaat krijg je door de akkerbloemen in het vroege voorjaar te zaaien, van februari tot uiterlijk begin mei. In de zomer volgt de beloning. Interview met de eigenaren van kwekerij Cruydt-Hoeck.

Anne Wolff

GRASSEN 10 en 11

Passie voor siergras

Siergrassen zijn veelzijdig en overal toepasbaar, zelfs in de kleinste tuinen. Ze groeien in zon en in schaduw, in natte en in droge grond. Ze zijn verbazingwekkend kleurrijk en combineren goed met vaste planten.

Éva Kovács

GRASSEN 12 en 13

Grassen in de hoofdrol

In de jaren zeventig werden inheemse planten opgewaardeerd. In de tuinkunst leidde dit tot ‘de juiste plant op de juiste plek’. Er ontstond een nieuwe richting in de tuinkunst, die een natuurlijk aandoende beplanting voorstond.

Julia Voskuil

GRASSEN 14 en 15

Tuinarchitecten jaren twintig en dertig:

Theodoor Johan Dinn

De Haagse tuinarchitect Th.J. Dinn was groot pleitbezorger voor eenheid tussen huis en tuin. Elk deel van de tuin moest vanuit een kamer in het huis kunnen worden bekeken alsof het er speciaal voor was gemaakt.

Heino van Rijnberk

16 t/m 19

Graslabyrint en Groen Forum

GROEN NIEUWS GRASSEN 20 en 21

Landschappen van vaste planten en grassen

Hanneke Jelles

EXCURSIECOMMISSIE 22 en 23

Excursies 2011

Geslaagde excursies naar Haarlem en België

Enthousiaste donateurs namen in mei deel aan de fietsexcursie rond Haarlem rond drie generaties Zocher. In juni zijn bijzondere tuinen in België bezocht.

Carla de Jonge

Op 17 september organiseert de NTs een excursie voor haar donateurs naar Landgoed Twickel.

OPENTUINENCOMMISSIE 24 en 25

Hoe grasland door siergras verandert in een siertuin

In het late voorjaar is in de tuin al veel te zien als de eerste grassen beginnen te bloeien. Speciaal in de herfst is het mooi om bij een opkomende zon de grassen, overdekt met dauw, te zien glinsteren. Over de Buitenhof in Epe.

Marian van Eek

MONUMENTENCOMMISSIE 26 en 27

NTs zet zich in voor Frederiksoord

De NTs maakt zich zorgen over het terrein van de voormalige tuinbouwschool in Drenthe. De perenlei en het rosarium zijn al verdwenen en het pinetum en het arboretum zijn overwoekerd.

Henk Barkhof

Provinciehuis NH en Frederikspark Haarlem

Met het nieuwe ontwerp voor het provinciehuis van Noord-Holland zou de tuin weer een hoogwaardig en aantrekkelijk gebied moeten worden.

Jet Wijnberg

28 en 29

Sociaal tuinieren in Amsterdam Betondorp

Oudere en sociaal geïsoleerde mensen kunnen veel baat hebben bij een groenere woonomgeving. De NTs heeft een ‘sociaal groenproject’ opgezet in het historische tuindorp Betondorp in Amsterdam.

Suzanne Kooij

30 en 31

Claude Lorrain: exclusieve lezing voor donateurs

Eind deze maand opent in het Teylers Museum te Haarlem de eerste Nederlandse overzichtstentoonstelling over de Franse landschapsschilder Claude Lorrain. Exclusief voor haar donateurs organiseert de NTs een lezing over Lorrain.

Caroline de Koning

NTs-nieuws

Fondsen steunen via NTs project 'sociaal tuinieren'

Zoals u elders in dit Tuinjournaal kunt lezen (pagina 28/29) heeft de NTs een project rond 'sociaal tuinieren' opgezet in de Amsterdamse wijk Betondorp, samen met Stichting Present Amsterdam. De NTs zet expertise in en regelt beplanting om de vaak verwaarloosde tuintjes van oudere mensen, die zelf hun tuin niet meer bij kunnen houden, te laten opknappen. Om dit project te realiseren, is geld aangevraagd bij een aantal vermogensfondsen.

Fonds Sluyterman van Loo, Stichting RCOAK, de M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting en een anoniem fonds droegen genereus bij aan dit project en maakten het mogelijk dat op 13 mei een succesvol pilotproject is uitgevoerd.

Op 10 september vindt het volgende Sociaal Tuinieren project plaats in samenwerking met Stichting Present, vanaf 10 uur in Amsterdam Betondorp. Bestuur en bureau van de NTs zullen die dag ook aanwezig zijn. Wilt u als donateur ook meehelpen de sociale missie van de Tuinenstichting uit te dragen? Meld u dan aan via info@tuinenstichting.nl en u ontvangt een mail met nadere details.

NTs op Bingerden

Ook dit jaar stond de NTs met een stand op de Internationale Kwekerijdagen in Bingerden. De inrichting van de stand was geïnspireerd op ons jaarthema 'Moestuinen'. De NTs kon deze dagen diverse nieuwe donateurs noteren. Mocht u het ook leuk vinden om de NTs te vertegenwoordigen op een beurs of een evenement, dan kunt u zich opgeven via info@tuinenstichting.nl bij Esther van der Sluis.

Website NTs live

Al eerder informeerden wij u over de vernieuwing van onze website. Deze is inmiddels live en zeer de moeite waard, dus neemt u vooral een kijkje! Zie daarvoor ook de uitleg over de site op de achteromslag van dit Tuinjournaal.

Nieuw lid Monumentencommissie

Carla Scheffer is toegetreden tot de Monumentencommissie. Zij is architectuurhistorica en is beleidsadviseur cultureel erfgoed bij de gemeente Wassenaar. De NTs heet haar van harte welkom!

Groningse slingertuinen:

onze excuses

In het Tuinjournaal van juni 2011 berichtten wij u over de tentoonstelling *De slingertuinen, gevangen in woord en beeld in Midwolda*. De tentoonstelling zou lopen van 17 juni tot en met 14 augustus 2011. Tot onze spijt was de expositie wegens onvoorziene omstandigheden niet te bezichtigen tussen 19 juni en 13 juli 2011.

Verleden, heden en toekomst van de historische buitenplaats

Themadag zaterdag 24 maart 2012

De Nederlandse Tuinenstichting organiseert op zaterdag 24 maart 2012 in samenwerking met Erfgoedvereniging Heemschut een bijzondere themadag over 'Verleden, heden en toekomst van de historische buitenplaats' met deskundige sprekers en betrokken buitenplaatseigenaren.

De dag wordt gehouden op de fraaie historische buitenplaats Vanenburg te Putten (Gld.). Een rondleiding door huis en park behoort tot de mogelijkheden. De bijeenkomst vindt plaats in het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats 2012. Het themajaar is erop gericht om veel meer mensen in ons land bekend te maken met historische buitenplaatsen en de bijbehorende tuinen en wil daarmee aandacht vragen voor het behoud van dit belangwekkend cultureel erfgoed. In het volgende Tuinjournaal leest u meer over de themadag. Noteert u de datum alvast in uw agenda!

Heropening Park Bato's Wijk

Op 29 mei is Park Bato's Wijk in Oosterbeek heropend. De NTs heeft in 2004 aan tuin- en landschapsarchitect Arda Wijsbek een stipendium toegekend voor de uitvoering van het tuinhistorisch onderzoek van Bato's Wijk. Het onderzoek is bewerkt tot redengevende omschrijving die de NTs heeft gebruikt om voor het park de gemeentelijke monumentenstatus aan te vragen. De gemeenteraad van Renkum heeft hierover positief beslist. Vervolgens was de aanwijzing tot beschermd park aanleiding om een instandhoudingsplan op te stellen en uit te voeren.

In opdracht van de Stichting Behoud Bato's Wijk is het park de afgelopen jaren grondig gerestaureerd en teruggebracht in de oorspronkelijke parkinrichting van de landschapsstijl. Speciale aandacht tijdens de heropening was er voor Cees en Marlies Gerritsen, die de restauratie van het park mogelijk hebben gemaakt. Zij kregen een kunstwerk in de vorm van een bank genaamd de Bloesembank aangeboden, gemaakt door kunstenaar Jan van IJzendoorn. Ook werd dank getoond aan de creatieve inzet en kracht achter dit project van de inmiddels overleden landschapsarchitect Ron Pfeiffer.

Fotografie - Sineke de Vries

Nieuwe opleiding Leergang Groen Erfgoed

Op 6 oktober 2011 start bij de Hogeschool HAS KennisTransfer in 's-Hertogenbosch de leergang Groen Ruimtelijk Erfgoed. De opleiding is bedoeld voor mensen die betrokken zijn bij beleids- en planontwikkeling en bij de realisatie en uitvoering in de groene-erfgoedsector (denk aan ruimtelijke ontwikkeling, landschapsarchitectuur en cultureel erfgoed). Tijdens de opleiding komen onder meer historische, culturele en esthetische aspecten van tuin, park en landschap aan bod. Ook vormgeving, beheer en onderhoud van groen ruimtelijk erfgoed komen uitgebreid aan de orde. De opleiding, die van 2004 tot 2010 werd gegeven op de Hogeschool Utrecht, is een initiatief van een aantal groene-erfgoedorganisaties (Stuurgroep Groen Ruimtelijk Erfgoed), waaronder de NTs. Meer informatie: www.haskennistransfer.nl

Velddag opleiding Groen Ruimtelijk Erfgoed naar Beeckestijn en Frankendaal.

Fotografie - Jan-Willem Edinga

Groen Nieuws

Beeckestijn podium voor tuin- en landschapscultuur

Dit voorjaar opende buitenplaats Beeckestijn in Velsen-Zuid als podium voor tuin- en landschaps-cultuur. Vereniging Hendrick de Keyser kocht de bebouwing van de gemeente Velsen, Natuurmonumenten het groen. Naast wisselende tentoonstellingen toont het huis een permanente expositie 'De logica van het landschap', over de invloed van de mens en de geschiedenis en culturele betekenis van tuin- en landschapsarchitectuur. Naar aanleiding van de tuinrestauratie in 2000 verscheen een boek over de geschiedenis van Beeckestijn. Daarvan werd het hoofdstuk dat een wandeling in de tuinen beschrijft geactualiseerd en afzonderlijk uitgegeven. Het is voor € 4,- te koop op Beeckestijn of online te bestellen bij de vereniging Hendrick de Keyser, www.hendrickdekeyser.nl.

Openingstijden tentoonstelling: donderdag - zondag van 11.00 - 16.00 uur. De stijltuinen zijn vrij toegankelijk. Beeckestijn, podium voor Tuin- en Landschapscultuur, Rijksweg 134, Velsen-Zuid, Tel + 31 (0) 255 52 28 77. Zie het tentoonstellings- en activiteitenprogramma: www.buitenplaatsbeeckestijn.nl.

Eerste Open Tuinendag Utrecht

Welkom in groen Utrecht! Deze zomer openden particuliere tuineigenaren, maar ook musea en kerken, in de binnenstad van Utrecht gemeenschappelijk hun tuinen voor publiek. De dag was uitstekend georganiseerd met een mooi open tuinenboekje, dat als passe-partout diende, en een prachtige website. De stad Utrecht bleek een grote verscheidenheid aan prachtige locaties te herbergen: de gevarieerde museumtuin van de Oude Hortus, een stijltuin onder de Domtoren, sobere kloostertuinen en intieme privétuintjes. Deze eerste Open Tuinendag Utrecht was een groot succes en doet naar volgend jaar verlangen.

Marianne van Lidth de Jeude, Rita den Breeje, Christie Weduwer

Gazons en bloemenweiden zijn van alle tijden!

Door de eeuwen heen is gras een geliefd onderdeel van tuinen en parken geweest. De waardering van gras en de samenstelling ervan veranderden echter in de loop der tijd door veranderende smaak en technologische ontwikkelingen.

Grasmaaien met de zeis langs de vijver van Ter Hooze (Middelburg) in 1926.
Detail van foto, particuliere collectie.

Tekst - Ronald van Immerseel en Korneel Aschman

Jhr. van Sypesteijn schreef in zijn *Oud-Nederlandsche Tuinkunst* (1910) "Op de Middeleeuwse schilderijen en miniaturen ziet men weinig of geen meubelen in de tuinen. De gewone zitplaatsen waren het malsche grastapijt, de vrijstaande zoden- en grasbanken, die ook wel tot leuning dienden als men liever op het grasveld zelf verkoos te zitten, en de grasbanken tegen de muur." Het gras liet men hoog groeien om zo de bloemen en kruiden tot bloei te laten komen. Deze combinatie van gras met madeliefjes, weegbree, korenbloemen, klaver en andere weideplanten werd hogelijk gewaardeerd.

Hoog gras en strakke gazons

In de geometrische tuinen van de zeventiende en achttiende eeuw speelt gras eveneens een belangrijke rol. Gras werd gebruikt als brede middenbaan in lanen en paden, om deze zo onderhoudsarmoer te maken. Gras moest weliswaar gemaaid worden, maar dit was arbeidsextensiever dan het dagelijks harken en schoffelen van paden. Ook werd gras gebruikt voor gazons in de aanleg. De kwaliteit van het gras was de belangrijkste factor voor een mooi resultaat, waarbij in 1758 de voorkeur werd uitgesproken voor graszoden met witte klaver. De tuintheoreticus C.C.L. Hirschfeld schreef in 1779 "Nahe um Ruheplätze und Lustkabinette können auch sehr schicklich wohlriechenden Pflanzen (...) auf den kleinen Rasenstücken zerstreut werden." Om bloemen en kruiden een kans te geven, werd met mate gemaaid en het gras relatief lang gelaten. Daarnaast ontstond de appreciatie voor de strakke gazons in de geometrische tuinen, bowling green of boulingrin genaamd, die nodig waren voor 'bowls' en varianten als jeux de boules. De 'bowling greens', zo schreef de Fransman A.J. Dezaillier d'Argenville in de Engelse vertaling uit 1712 van zijn *La Théorie et la Pratique du Jardinage*, waren een bijzonderheid op zich: "You can't do better than to follow this Method used in England, where their Grass-plots are so exquisite a Beauty, that in France we can scarce ever hope to come up to it."

Onderhoud

In de eerste decennia van de negentiende eeuw week het onderhoud van het gras weinig af van de voorgaande eeuwen. Het gras werd gemaaid met de zeis. Dicht bij het huis werd frequenter gemaaid dan verderop in het park. Grotere oppervlakten werden als bloemrijk grasland beheerd. De eerste maaibeurt vond meestal pas plaats als het gras zo'n twintig centimeter hoog was. Ook voor latere

gazons en bloemenweiden

maaibeurten gold dat het gehooide gras lang genoeg moest zijn om als veevoeder te gebruiken. Een revolutie in het beheer van gras vormde de uitvinding van de grasmaaimachine door de Engelsman Edwin Beard Budding en ingenieur John Ferrabee in 1830. Deze grasmaaier was vrijwel identiek aan de huidige kooismaaier. Het beste resultaat werd verkregen als het gras niet te lang was. Veel maaieren, wat ten koste ging van de bloemen, gaf het gras een veel strakker en gelijkmatiger aanzien. Voor grote gazons in parken was de grasmaaier echter veel te arbeidsintensief en hier werd het oude weidebeheer voortgezet. In Nederland kreeg de grasmaaier pas tegen het einde van de negentiende eeuw vaste voet aan de grond.

Maaieren, rollen en mesten

In het begin van de twintigste eeuw, onder invloed van het oprukken van de grasmaaier en het verdwijnen van de zeis, raakt het bijmengen van bloemenzaden bij het graszaad uit de mode. Maaieren, maaieren, rollen en mesten werd het devies, waarbij vooral een dik, kort, glad en strak grastapijt hogelijk werd gewaardeerd. Tekenend is de opmerking in *Floralia* van juni 1923: "Veel mooier werk maakt men met de grasmachine, hetzij met hand-, paarden- of motorkracht. (...) Wil men hiermee het gazon goed onderhouden, dan moet elke week gemaaid worden." Deze voorkeur voor strakke gazons bestaat nog steeds. Wel is er, mede door veranderende ideeën over ecologisch groenbeheer, herwaardering voor het bloemrijk grasland. Zelfs dient het malse grastapijt in het park ons weer regelmatig tot gewaardeerde zitplaats.

Het voorplein van Kasteel Ter Hooze, met op de voorgrond het hoge gras. Ansichtkaart begin twintigste eeuw.

Grasmaaier naar model van Budding. Uit A. Huxley, *Tuinieren door de eeuwen heen*, Waanders 1978.

Dit artikel is gebaseerd op het in 1998 uitgevoerde onderzoek 'Een verkennend onderzoek naar graslandbeheer op buitenplaatsen' door ir E.M.J. Blok, met medewerking van drs R.H.M. van Immerseel en ir E. Verweij in opdracht van Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen.

Weelderige, wilde bloemenweiden

Rond bloemenweides hangt het *dolce far niente*, het aangename nietsdoen. De zomerse geur van gras, kruiden en bloemen. In zo'n weelderige, wilde bloemenweide lig je zorgeloos met een pijpenstrootje in de mondhoek te mijmeren over het goede van de natuur. Een bloemenweide lijkt onderhoudsloos te kunnen bestaan. Maar wie met Jojanneke Bijkerk en Jasper Helmantel van kwekerij Cruydt-Hoeck spreekt, weet al snel dat het genuanceerder ligt.

Tekst - Anne Wolff

Sinds 2007 zijn Jojanneke Bijkerk en Jasper Helmantel de eigenaren van kwekerij en verzendbedrijf Cruydt-Hoeck, dat is gespecialiseerd in wildeplantenzaden en bloemenweidemengsels. Rob Leopold en Dick van den Burg startten het bedrijf in 1978. Zij verzamelden en kweekten wilde planten als reactie op de teloorgang van de inheemse flora. Net als hun voorgangers zetten Bijkerk en Helmantel zich in voor het behoud en het bevorderen van de inheemse wilde bloemen. Het aanleggen van inheemse bloemrijke vegetaties is voor hen een hulpmiddel om de biodiversiteit te waarborgen. Eind 2010 verhuisde de Cruydt-Hoeck naar het Friese Nijeberkoop. Terwijl de plantenbedden werden aangelegd en de proefvelden werden ingezaaid, bleef de verkoop van de bijzondere plantenzaden doorgaan.

Bloemenweiden

Een mooie bloemenweide is volgens Bijkerk en Helmantel het resultaat van het kiezen van een passend zaadmengsel bij de bodem, goed maai-beleid, en geduld. Een bloemenweide bestaat uit een mengsel van grassen en verschillende kruidachtige plantensoorten die min of meer harmonieus samengroeien. Bekende voorbeelden zijn bloemrijke hooilandjes, bermen vol wilde bloemen of graanakkers waarin veel klaprozen, gele ganzenbloem en bolderik voorkomen. De bloemenwei kan ook zijn samengesteld uit vaste tuinplanten of uit een mengsel van verschillende soorten tulpen of eenjarige perkplantjes.

Om een vaste weide in stand te houden is een maairegime noodzakelijk. "Zonder maairegime verandert iedere weide uiteindelijk in een bos," stelt Jasper Helmantel.

Eenjarig of meerjarig?

Wie een bloemenweide wil aanleggen wordt onmiddellijk voor de keuze gesteld: kies je voor een weide met eenjarige akkerbloemen of wordt het bloemrijk grasland met meerjarige of vaste plantensoorten? Een weide met onder andere klaprozen, korenbloemen en gele ganzenbloemen is natuurlijk een plaatje, maar dan moet jaarlijks de grond opnieuw worden bewerkt en bijgezaaid. Het voordeel is dat akkerbloemen op iedere grondsoort willen groeien, mits deze niet te schraal of te droog is. Een akkerbloemenmengsel wordt net zoals een grasveld ingezaaid met het verschil dat 'de grond niet zo keurig egaal hoeft te worden afgewerkt'. Het beste resultaat krijg je door de akkerbloemen in het vroege voorjaar te zaaien, van februari tot uiterlijk begin mei. In de zomer volgt de beloning.

Ook kan worden gekozen voor het vaste bloemrijk grasland. Een bloemrijk grasland is een vaste bloemenweide waarin grassen en kruiden samen kunnen groeien. "Omdat grassen snel dominant zijn, wordt begonnen met de bloemen. De grassen komen vanzelf. In een bloemrijk grasland zijn er

Boven links: Akkerbloemenmengsel. Fotografie: Cruydt-Hoeck. **Boven rechts:** Bloemrijk grasland. Fotografie: Cruydt-Hoeck. **Onder links:** Bloemrijk grasland. Fotografie: Cruydt-Hoeck. **Onder rechts:** Jasper Helmantel & Jojanneke Bijkerk. Fotografie: Erik van den Ham.

soorten als margriet, knoopkruid en duizendblad. In het eerste groeiseizoen zullen de gezaaide zaden langzaam gaan kiemen. Maar ook zullen er allerlei snel groeiende onkruiden gaan kiemen zoals melde en perzikkruid. Door in dit eerste jaar de vegetatie drie tot vijf keer te maaien, maai je deze onkruiden weg en is er voldoende licht en ruimte voor de gewenste wilde bloemen. In het eerste groeiseizoen kun je dus ook nog geen bloemen verwachten. Vanaf het tweede jaar ga je het bloemrijk grasland één tot twee keer maaien. Bijvoorbeeld in juli en eventueel nogmaals in september. Het maaisel voer je af om de weide te verschralen. De eerste bloemen zullen verschijnen en ieder jaar word je bloemrijk grasland mooier en mooier."

Parken, bermen en rotondes

De resultaten van de bloemenweidemengsels zijn bijna overal te vinden. De zaden en mengsels worden vooral toegepast in het openbare groen, zowel gemeentes als landschapbeheerders zien het bloemrijk grasland als alternatief voor het traditionele groenbeheer. Wie weer eens in de file staat maakt grote kans om naast zich in de berm een van de zadenmengsels van de Cruydt-Hoeck aan te treffen.

Informatie: www.dikkezadenlijst.nl, www.wildeweelde.org

Climbing Meadows

Hoe mooi de veelvormige, kleurige zaden en mengsels ook zijn, de groei- en bloeiwijze moet je kunnen zien. Op Bingerden 2011 presenteerden Bijkerk en Helmantel hun bloemenweidemengsels op originele wijze. Twaalf krat-grote bloemenweides zweefden ruim boven het maaiveld. Het blijkt dus dat de grootte van een bloemenweide zeer wisselend kan zijn. Zo vertelde Jojanneke Bijkerk dat zij eens een mooi voorbeeld had gezien van een bloemenweide met bijzondere wilde planten op een balkon.

Climbing Meadows, Bingerden 2011. Fotografie: Jasper Helmantel.

Miscanthus.

Boven: Kleurenthema's in de prairietuin medio juni.
Rechts: Collectietuin in oktober.
Onder: Kleurenthema's in de prairietuin medio juni.

thema
grassen

passie voor siergras

Tekst en fotografie - Éva Kovács

Lianne Pot uit het

Groningse De Wilp

is een passionele

verzamelaar van

siergrassen en sinds

de zomer van 2006

de Nederlandse col-

lectiehouder (NPC)

van deze veelzijdige

tuinplant. Gesprek

met een expert die

haar kennis met

anderen wil delen.

Hoe is deze liefde ontstaan? “Waarschijnlijk door jeugdsentiment. Fietsen tussen het riet vond ik al boeiend in mijn prille jeugd. De hoogte, het ritselen, de eenden, de natuurlijkheid. De liefde voor het rietland zat blijkbaar in mijn systeem opgeslagen, want toen ik op zoek was naar de sfeer van mijn nieuw aan te leggen tuin, spraken siergrassen mij enorm aan. Het boek ‘Prachtig Gras’ van Michael King en Piet Oudolf was een eyeopener, dat de doorslag gaf. Ik wilde zo veel mogelijk grassen om mij heen hebben en alle fases van hun ontwikkeling zelf beleven, meemaken. Zo ben ik aan het verzamelen geraakt en wilde steeds meer van ze afweten.”

Siergrassen in de tuin toepassen is je ‘missie’. *Op welke manier gebruik je ze?* “Tijdens mijn zoektocht naar siergrassen heb ik veel open tuinen bezocht, en het verbaasde mij dat er ondanks het feit dat er zoveel over geschreven werd, maar weinig waren toegepast. Ik besloot voorbeeldborders aan te leggen waar de siergrassen, gecombineerd met vaste planten, de hoofdrol kregen. Toen is de oude kijktuin ontstaan. Maar er zitten veel meer aspecten aan siergrassen. Bij mijn bezoek aan de Duitse Hermannshof in 2007, zag ik een hele andere manier van siergrassen toepassen. Een spontaan, wild mixverband met vaste planten, die een wilde, dichtbij de bloemenweide staande uitstraling heeft. Ogenscheinlijk een chaotische manier van beplanten, maar wel degelijk met een concept erachter. Ik zag er een uitdaging in om met dergelijke beplantingsconcepten te experimenteren, maar daarvoor heb je meer ruimte nodig. Toen een aangrenzend weiland van

3500 m² kon worden aangekocht, is deze behoefte in vervulling gegaan. Na een grondige voorbereiding, zijn de eerste planten in de zomer van 2009 ingeplant. Ik heb diverse thema's uitgewerkt en laat verschillende beplantingsmogelijkheden zien. Zo zijn er onder andere prairiebeplantingen op kleur, en ook een ‘echte’ prairie waar de beplanting het dichtst bij de Noord-Amerikaanse graslanden staat. Om de voorbeeldfunctie te verhogen, hebben ook andere specialisten - Michael King, Patricia Stols en Jan Spruyt - meegewerkt aan de invulling.”

Je vindt siergrassen boeiend, welke van hun eigenschappen spreken je het meest aan? “Eigenlijk alle. Ze zijn veelzijdig en overal toepasbaar, zelfs in de kleinste tuinen. Ze groeien in zon en in schaduw, in natte en in droge grond. Ze zijn verbazingwekkend kleurrijk en combineren goed met vaste planten. Ze brengen natuurlijkheid en beweging. Ze geven veel kijkplezier en vragen maar weinig onderhoud. Volgroeid kunnen de meeste soorten goed tegen droogte en hebben geen behoefte aan bemesting. Mits de juiste siergrassen worden toegepast, hoeft je ze niet regelmatig op te nemen en te delen zoals met vele tuinplanten wel moet gebeuren als je ze gezond wilt houden. In een evenwichtige prairiemix worden ze alleen maar mooier naarmate ze langer vast staan. Je moet de soorten wel goed kennen om de juiste keuzes te kunnen maken.”

Je hebt het predicaat NPC aangevraagd, wat was je motivatie? “Het verzamelen hield niet op. Ik had inmiddels zo veel soorten in mijn bezit en zo veel ervaring opgedaan met grassen, dat ik mijn kennis graag met anderen wilde delen. De Nederlandse Planten Collectie op te zetten gaf mij dé gelegenheid hiervoor. Het was een verlengstuk van datgene waarmee ik al jaren bezig was; pleiten voor het gebruik van siergrassen in de Nederlandse tuin.”

Lianne mag zich sinds de zomer van 2006 collectiehoudster noemen en in haar collectiehoek zijn al meer dan 350 verschillende siergrassen te zien, voorzien van naambordjes. In het verkoopgedeelte staat een breed assortiment te koop. Zij houdt lezingen en cursussen over siergrassen en prairietuinen en met haar kennis ontwerpt ze duurzame beplantingsplannen in de Europese prairiesfeer. Voor particulieren en voor openbare projecten.

Meer informatie: Open Tuinen Gids 2011: Tuin nr.23, Jan Gosseswijk 31, De Wilp. www.siergras.nl

Tekst en fotografie - Julia Voskuil

Grassen in de hoofdrol

Vlnr:
Voorjaarstuin, Ton ter Linden,
Ruinen.
Zomer in de modeltuinen, Het
Hoogeland, Beekbergen.
Herfstsefeer in de privétuin van
Piet Oudolf, Hummelo.
Wuivend gras in pot op terras
(Stipa tenuisissima).

In 1973 wijdt Mien Ruys in ‘Het nieuwe vaste plantenboek’ (herziene uitgave) enkele pagina’s aan siergrassen. Ze schrijft: “De naam siergras zegt al dat het hier om grassen gaat. We zijn in de tuin zo gewend gras wekelijks te kortwieken, dat we ons vaak niet meer realiseren hoe mooi volgroeid gras kan zijn. Ik gaf me eens veel moeite om een siergras dat ik in een tuin had zien bloeien, te bemachtigen. Ten slotte lukte het me een exemplaar uit het buitenland te krijgen. Toen ik het een jaar in mijn tuin had gadegeslagen, ontdekte ik dat het een inheemse soort was, die op geringe afstand van mijn woonplaats veelvuldig voorkwam. Ik was alleen maar blind geweest voor de schoonheid als solitair van deze Deschampsia.” Het laat zien hoe de tuinkunst tegen grassen aankeek, maar het duidt ook op verandering.

Piet Onkruid

Grassen waren belangrijk voor gazonmengsels. Een goed onderhouden gazon werd een statussymbool, nadat steeds betere grasmaaiers ter beschikking kwamen. Voor de tuinier was Engeland het Mekka, met gazons als biljartlakens en vaste plantenborders op kleur. Gras was onkruid dat verdelgd moest worden, kweekgras en tuintjesgras voorop. Een mooie tuin was in die tijd aangeharkt, letterlijk en figuurlijk. Ook wegbermen boden een aangeharkte aanblik met dank aan de onkruidspuit. Geen schijn van kans voor smeie (Deschampsia) en andere inheemse planten.

Maar toen promoveerde in 1978 de Wageningse vegetatie- en onkruidkundige Piet Zonderwijk. Zijn oratie ging over ‘De bonte berm’ en vanaf dat moment was professor Zonderwijk ‘Piet Onkruid’. Een eretitel, gezien het effect van zijn visie tot op de dag van vandaag. Zijn pleidooi voor bloeiende bermen, die door selectief maaibeleid weer zouden kunnen ontstaan en zoveel meer te bieden hadden, pakte Rijkswaterstaat direct op. Een nieuwe tendens werd ingezet. Inheemse planten werden opgewaardeerd en in de tuinkunst leidde dat uiteindelijk tot ‘de juiste plant op de juiste plek’. Er ontstond een nieuwe richting in de tuinkunst, die een natuurlijk aandoende beplanting voorstond. Beheren in plaats van beheersen, de hark kon in de schuur blijven. Bij dit ‘nieuwe tuinieren’ hoorden sterke planten, waaronder grassen.

Van solitair naar ‘Dutch Wave’

Zou Mien Ruys haar grasplant bij één van de beroemde Duitse kwekers hebben bemachtigd? De kans is groot. Kwekers/selecteurs zoals Karl Foerster (1874-1970) teelden al vóór de oorlog grassen als sierplant. Medewerker Ernst Pagels (1913-2007) begon later een eigen kwekerij en aan hem danken we talrijke selecties van vooral Miscanthus. Ze dragen beeldende namen zoals ‘Kleine Silberspinne’, ‘Kleine Fontäne’ en ‘Flamingo’. In haar boek vermeldt Mien Ruys ruim twintig grassen, waaronder enkele bamboes. Aanvankelijk paste ze deze vooral toe als solitair. Karakteristiek voor een zeventigerjaren tuin is een grote pol pampasgras (Cortaderia). Dit gras komt niet voor in het in 1990 verschenen boek ‘Droomplanten’ van Piet Oudolf en Henk Gerritsen. Wel Deschampsia cespitosa, geprezen vanwege de lange bloei (vanaf juni), zijn luchtige pluimen, groenblijvend en gemakkelijk, 80 à 100 cm hoog en sierwaarde tot in de winter.

Piet Oudolf begon in zijn privétuin experimenten met grassen in bordercombinaties, een nieuwe en verrassende toepassing. In 1986 bracht Rob Leopold (1942-2005) de eerste Dikke Zadenlijst van Cruydt-Hoeck uit, waarmee een enorm aanbod aan zaden beschikbaar kwam in kleinverpakking. Vooral eenjarige soorten, waarvan vele als mengplant konden worden gebruikt in borders. Hierin werd Ton ter Linden een meester. Hij schilderde met planten in zijn tuinen in Ruinen (en nu in het Friese De Veenhoop), waar onder andere zijn voorjaarsborder internationale belangstelling trok. Ook bolgewassen zoals sieruien hoorden bij dit kleurenfeest. De voortrekkers van ‘het nieuwe tuinieren’ ontwikkelden een richting in de Nederlandse tuinkunst die als ‘Dutch Wave’ wereldwijd navolging vindt, zich leent voor een brede interpretatie en kan worden doorontwikkeld. Met wuivende grassen in de hoofdrol, alle seizoenen decoratief.

www.pietoudolf.com
www.cruydt hoeck.nl
www.ateliertonterlinden.nl
www.kabbes.nl
www.prionatuinen.com
www.siergras.nl
www.dekleineplantage.nl
www.hoogeland.nl

Winterbeeld bij Villa Beekbergen,
ontwerp Jaap Poortvliet.

Tuinarchitecten jaren twintig en dertig

THEODOOR JOHAN DINN (1876-1931)

In 1927 organiseerde de pas opgerichte Bond van Nederlandse Tuinarchitecten (BNT) en de Haagsche Kunstkring een tuinkunsttentoonstelling op het Binnenhof. Een van de leden van het organisatiecomité was de Haagse tuinarchitect Theodoor Johan (Th.J.) Dinn. In zijn werk richtte hij zich vooral op de in die tijd opgekomen villatuinen. Daarbij was hij een groot pleitbezorger voor eenheid tussen huis en tuin. Voor Dinn waren planten het voornaamste bouw materiaal in de tuin. In zijn tuinontwerpen bracht hij deze beginselen tot uiting.

Tekst - Heino van Rijnberk

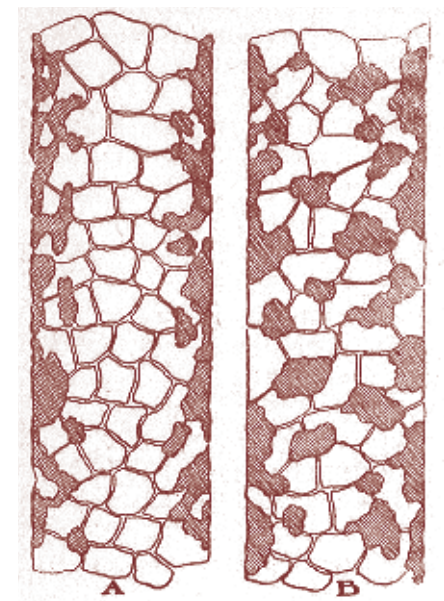
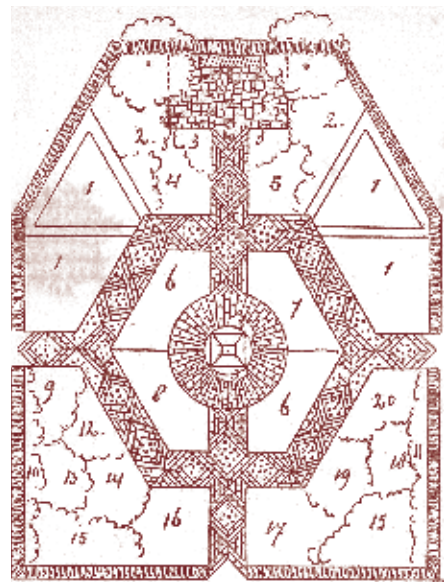
Levensloop

De in 1876 in Nijmegen geboren Dinn verbleef na zijn opleiding aan de tuinbouwschool van 1898 tot 1905 ondermeer in Engeland, waar hij werkte op kwekerijen en in de botanische tuinen van Kew. Daarnaast werkte hij in Frankrijk en op Tenerife. Terug in Nederland werd hij door Baronesse van Brien en aangesteld als directeur van de Clingendaalsche Kwekerijen in Den Haag, waar vooral vaste planten en rotsplanten werden geteeld. Hij gaf lezingen over planten, schreef artikelen en boeken over tuinaanleg, nam deel aan plantententoonstellingen en verlegde ten slotte zijn aandacht geheel naar de tuinarchitectuur. In 1920 verliet hij de Clingendaalsche Kwekerijen en begon hij als zelfstandig tuinarchitect in Den Haag. Midden jaren twintig had hij hiermee een florerend bedrijf. Onder andere de latere mevrouw Canneman-Philipse, bekend van ondermeer haar tuin bij het Hof van Walenburg en het Vredespaleis, werkte bij hem. Hij ging een samenwerking aan met de Kwekerij C.G. van Tubbergen uit Haarlem, aldus er voor zorgend dat “goede planten en bolgewassen een goede plaatsing in den tuin krijgen en op de voordeeligste manier worden gerangschikt”. Dinn stierf in 1931.

Omslag van een van de publicaties van Th.J. Dinn, De Villatuin, uitgegeven in 1929.

Dinn vond dat huis en tuin bij elkaar hoorden. Zij moesten vanaf het begin als een geheel worden beschouwd. Elk deel van de tuin moest vanuit een kamer in het huis kunnen worden bekeken alsof het er speciaal voor gemaakt was.

Ontwerpen van Th.J. Dinn. Bron: Eric Blok, Nederlandse Tuinarchitectuur, Thoth 1997.

Huis en tuin een geheel

Dinn vond dat huis en tuin bij elkaar hoorden. Zij moesten vanaf het begin als een geheel worden beschouwd. Elk deel van de tuin moest vanuit een kamer in het huis kunnen worden bekeken alsof het er speciaal voor gemaakt was. Met deze uitgangspunten sloot Dinn geheel aan bij de opvattingen van ontwerpers in zijn tijd zoals Dirk Tersteeg, Co Brandes en K.P.C de Bazel, die allen werkten in de architectonische tuinstijl.

Dinn ontwierp vooral particuliere tuinen. Qua stijl maakte hij daarbij onderscheid tussen kleinere en grote tuinen. Voor kleinere tuinen gebruikte Dinn de architectonische tuinstijl; een stijl die gekenmerkt wordt door rechte lijnen en veel metselwerk en die heel geschikt was voor tuinen van beperktere omvang (villatuinen). Dinn nam het huis als uitgangspunt, waarbij hij lijnen vaak loodrecht projecteerde op deuren of vensters. In zijn tuinen bracht hij bovendien niveauverschillen aan. Het middendeel van de tuin, een gazon of soms een verharde plaats, lag vaak lager, omringd door een hoger gelegen pad of borderbeplanting. Gemetselde keermuren en trappen werden gebruikt voor de overgang van laag naar hoog. Kenmerkend voor Dinn's tuinen was het gebruik van verhoudingsgewijs veel en zwaar metselwerk. Muren werden voorzien van extra steunberen en dwarsranden. Op het laagste niveau kon een waterbassin zijn aangebracht, vaak weer met een gemetselde bovenrand en geometrisch van vorm, rond of rechthoekig. De strakke inrichting kon losser worden gemaakt door het gebruik van stepping stones tussen de beplanting of in het gazon (losse stapstenen als een eiland in het groen), of door een slingerend pad. Ook kon een slingerende begrenzing tussen gazon en border hiervoor worden gebruikt. Verharde stenen paden, recht of slingerend, vormden samen met de stepping stones een rondwandeling door de tuin. Voor de verharding van de paden en terrassen gebruikte hij graag natuurstenen platen (flagstones), rechthoekig maar onregelmatig gevormd. Voor de slingerende paden en stepping stones werden onregelmatig gevormde stenen gebruikt. Ook verharding met gebakken klinkers was mogelijk.

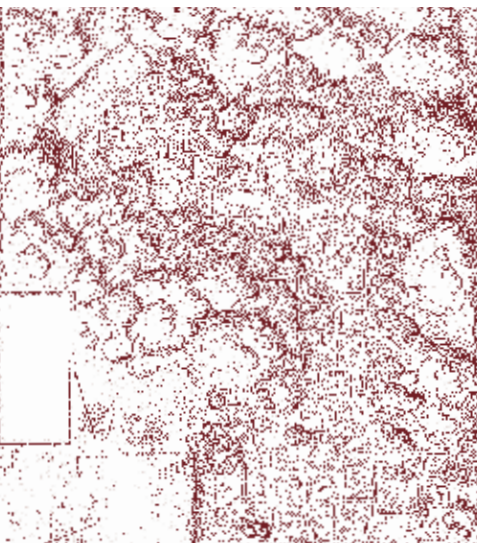
Grote tuinen ontwierp Dinn in de gemengde stijl, een tuintype daterend uit de negentiende eeuw. Rond het huis werd een geordende, geometrische tuin aangelegd met rechte lijnen, terrassen, trappen en keermuren (net als bij de architectonische stijl). Ook hier was het ontwerp zo gekozen, dat deze optimaal aansloot op de indeling van het huis, vaak met gebruik van (een stelsel van) symmetrieassen. Dit geometrische geheel werd dan ingebed in een lossere, meer landschappelijk aangelegde tuin verder van het huis af, met golvende patronen, slingerende paden en boom- en heestergroepen. Tuinhuisjes werden zo geplaatst, dat vandaar uit genoten kon worden van nauwkeurig geplande zichtlijnen door de tuin.

Planten als voornaamste bouw materiaal

Alhoewel het bovenstaande de indruk geeft dat harde materialen de overhand hadden, was Dinn in hart en nieren een plantenman. “Planten vormen het voornaamste bouw materiaal in den tuin” zegt hij in zijn boek ‘De Villatuin’. De tuin moest er zijn voor de planten en de aanleg was hierop ingericht. Binnen het strakke ontwerp werden weelderige borders ontworpen, die het formele beeld met hun uitbundige bloei moesten doorbreken. Voor de bloemborders heeft hij nadrukkelijk gekeken naar de Engelse herbaceous borders: borders gevuld met afwisselend bloeiende vaste planten, soms ook tweejarigen, gevarieerd in hoogte en vorm, met daartussen groenblijvende heesters om de winterse kaalheid te doorbreken en ‘s zomers een rustpunt in de bloemmassa te geven. Hij gebruikt een losse, ‘natuurlijke’ beplanting in groepen, die moet voorkomen dat er gaten vallen in het bed bij uitbloei. Uitgebloeide planten moeten als het ware weer worden verstopt achter andere, omringende planten. De borders legt hij bij voorkeur tegen een muur of haag, die beschutting en achtergrond geven. Een muur laat hij in dat geval graag begroeien met klimplanten. Voor het mooiste effect kan een border het beste grenzen aan het gazon. Naast de border wordt de rest van de strakke aanleg verzacht door bewust gemaakte nissen in keermuren en kieren in de padverharding te vullen met rotsplanten, klimmers of hangplanten, die het stenige beeld verzachten. Rotsplanten konden ook gebruikt worden voor rotstuinen. Dinn stelde daar wel beperkingen aan. Vereist waren een voldoende grote tuin en bij voorkeur een duidelijk aanwezig hoogteverschil. Steden waren nodig, maar het mocht niet ontaarden in berglandschap. Belangrijk was vooral dat bij een rotstuintuin elke gedachte aan een “regelmatige tuin of gebouw” wordt uitgesloten. Dit maakt dat rotstuinen alleen voor grotere tuinen geschikt zullen zijn geweest. In de jaren twintig ontwierp de Haagse tuinarchitect Dinn vooral tuinen voor particulieren. Hij maakte tuinen met een strak, geometrisch ontwerp met veel metselwerk elementen, die hij verluchtigde met uitbundige vaste plantenborders en natuurlijke beplanting. Zijn ontwerpen waren kenmerkend voor de villatuinen in de architectonische stijl.

Bron:
Eric Blok: Nederlandse Tuinarchitectuur, Bussum 1997.
Th.J. Dinn: De Villatuin, Amsterdam 1929.
Gerritjan Deunk: Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur van de 20e eeuw, Rotterdam 2002.

Ir. Heino van Rijnberk adviseert en begeleidt eigenaren van historisch groen bij het beheer en de instandhouding van hun erfgoed. Hij maakt beheerplannen, verzorgt subsidieaanvragen en helpt bij de realisatie van instandhoudingsprojecten. Hij is aangesloten bij ErfgoedGroen.

Dinn gebruikt op een vrije manier de diagonaal in de tuin om een langere lijn en meer ruimtelijkheid te creëren. Beplanting en bestrating zijn in evenwicht. Bron: Eric Blok, Nederlandse Tuinarchitectuur, Thoth 1997.

Waar in het begin van de twintigste eeuw de Nederlandse tuinarchitectuur nog veel aandacht had voor buitenplaatsen, ontwikkelde zich in de jaren twintig een nieuw gebied: de villatuin. Dit bracht een nieuwe tuinstijl met zich mee, die door een nieuwe generatie tuinarchitecten werd omarmd: de architectonische tuinstijl. In een tentoonstelling op het Binnenhof in 1927 exposeerden zij hun werk. In een reeks van vier artikelen belichten Hanny van der Heide, Anneke Meijsen en Heino van Rijnberk het leven en werk van een aantal van hen. Dit is het laatste artikel in deze reeks.

Een grastheater: een vorm van ‘land art’ die tevens een comfortabele zitplaats biedt.

De Lage Oorsprong

Graslabyrint en Groen Forum

Tekst - Hanneke Jelles
Fotografie - Luc van Dam

In het intieme en kleinschalige Groene Forum, een amfitheater gemaakt van gras, genieten bezoekers van verhalen en kleinschalige voorstellingen. Om daarna rond te dwalen door het Graslabyrint.

In 1828 liet Jan Backer, uitvinder van de suikerraffinage, een mooi huis bouwen op een hoog punt met uitzicht over een oud beekdal in Oosterbeek. Zijn landgoed, De Lage Oorsprong, en tuin werden befaamd. In de Tweede Wereldoorlog ging het hoofdhuis in vlammen op; het is nooit herbouwd. In 1956 verkochten de toenmalige eigenaars het landgoed aan de gemeente Renkum. Sinds 2006 is het in erfpacht bij het Geldersch Landschap.

Nieuw leven

Mariëlle Kempen en haar partner Egbert Reerink wonen in het vroegere huis van de tuinbaas. Ze zetten zich in voor stichting Tuin de Lage Oorsprong die de geheel vervallen tuin tot nieuw leven wekte. De tuin is sinds 2008 opengesteld. “Door de ligging van de tuin in een kom, aflopend naar het uitgesleten dal van de Oorsprongbeek, vormt zich haast vanzelf een natuurlijk theater”, zegt Kempen. “In Engeland zag ik een amfitheater van turf en gras, in 1990 ontworpen door Kim Wilkie voor Great Fosters Hotel. Het rijst prachtig op vanuit de bosrand. Toen ik het zag, was ik verkocht: een groen amfitheater zou hier ook fantastisch zijn, al is de situatie anders. Het leek me prachtig als je voor de Bühne zit en het beekdal in kijkt. Het ontwerp van de tuin is gebaseerd op het originele ontwerp van Leonard Springer uit 1921, met vrij smalle paden. We hadden behoefte aan een plek waar we groepen mensen kunnen ontvangen en een verhaal kunnen vertellen.”

🌿 groen nieuws 🌿

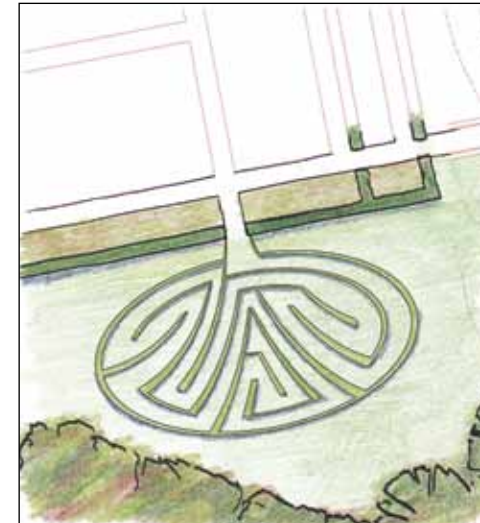
Gras, cortenstaal en mos

De stichting klopte aan bij Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten. Gerwin de Vries en Luc van Dam ontwierpen daar een groen forum dat simpelweg uit zoden, begroeid met gras, is opgebouwd. De zijkanten zijn van cortenstaal waarin mossen groeien. Is er geen voorstelling dan is het een mooi landschapselement. Komt er publiek, dan verandert de ‘land art’ met behulp van kussentjes in een comfortabele zitplaats.

De uitvoering van de plannen bleef lang sluimeren, maar voorjaar 2011 waren financiering en overleg met alle partijen rond en sinds juli dit jaar is het Groene Forum in gebruik. Intussen had Luc van Dam, inmiddels werkzaam voor zijn eigen bureau Limes Landschapsadvies, nog een object getekend in opdracht van de stichting: een graslabyrint van 161 meter lang. De vorm ervan sluit aan op die van het Groene Forum en waaiert uit in het landschap. Luc van Dam: “Grassen geven gelaagdheid en zijn hier toegepast in een ton-sur-ton-concept, waardoor een verijnd lijnenspel ontstaat.” Luc koos als gras voor het labyrint *Festuca scoparia*. “Naast gras zijn strakke, gebogen platen cortenstaal gebruikt. Dat is sterk en duurzaam materiaal. Van alles wat we voor de tuin ontwikkelen, stellen we als voorwaarde dat het minstens honderd jaar mee moet kunnen gaan.”

Tuin de Lage Oorsprong, Open Tuinen Gids 2011: Tuin nr 120, Van Borsselenweg 36, 6862 BJ Oosterbeek, Tel. (026) 339 29 44, www.tuindelageoorsprong.nl

Open tot 1 oktober 2011 op woensdag, zaterdag en zondag van 13.00 u tot 17.00 uur. Groepsbezoek buiten de opengestelde dagen op afspraak; trouwpartijen mogelijk. Entree €4,50 p.p., kinderen t/m 12 jaar vrij entree.

Activiteiten in het Groene Forum:

- 🌿 16 september, 21.00 uur: film Charles Chaplin ‘Modern Times’ (1936)
- 🌿 17 september, 20.30 uur en 21.30 uur: ‘Metropolis’ (1927) film & dans van Beeldend Dans Theater Telder
- 🌿 24 en 25 september, op beide dagen om 14.00 uur en 16.00 uur: ‘De Dwalende Natuurheks’ Beeldend Dans Theater Telder

Landschappen van vaste planten en grassen

Tekst - Hanneke Jelles
Fotografie - Marianne van Lidth de Jeude

In de ontwerpen van Piet Oudolf hebben grassen een belangrijke rol gespeeld, lang voordat ‘prairietuinen’ in de mode kwamen. Recente prachtige voorbeelden zijn Battery Park (2005) en de High Line (fase 1 2009-2010), beide in New York.

Battery Park kijkt uit op het Vrijheidsbeeld en ligt aan de voet van een blok wolkenkrabbers. The Gardens of Remembrance, aangelegd na de aanval op het World Trade Centre in september 2011, maken er deel van uit. De High Line veranderde van roestige, overtollige spoorverbinding in het langste park ter wereld. Piet Oudolf maakte een beplantingsplan dat doet denken aan grasland. Vooral als het seizoen vordert, nemen de grassen de overhand.

Van beide parken staan mooie foto’s in het recent bij uitgeverij Terra verschenen ‘Piet Oudolf - Landschap in landschap’, geschreven door Noel Kingsbury en vertaald door Hanneke van Dijk (ISBN 9789089892850, prijs € 39,95).

Links: Battery Park in het voorjaar.

Onder: De High Line, New York, veranderde van spoorverbinding in het langste park ter wereld.

Geslaagde excursies naar Haarlem en België

HAARLEM EN ZOCHER: 22 MEI 2011

*"Es wird Frühling Vögel schwärmen herbei, dich zu erfreuen;
das Grün spriesst, der Wald wächst schön und steht da wie eine Braut, um dir
Freude zu schenken".*
Søren Kierkegaard

Tekst - R.J.A. Voorhoeve
Fotografie - Hans Kapiteijn

Op 22 mei organiseerde de excursiecommissie een bruisende fietsexcursie waarbij wij traden in de voetsporen van drie generaties Zocher, die hier eind achttiende eeuw vanuit Duitsland waren neergestreken. Voetsporen die nog lang niet uitgewist zijn, gelukkig. Alvorens ons naar onze fietsen te begeven, geeft Joan Patijn ons in haar boeiende inleiding inzicht in leven en werken van de drie generaties Zocher die in Haarlem en eigenlijk overal in Nederland hun stempel hebben gedrukt.

Wat een heerlijke oases van groen, die zo rondom de middeleeuwse kern van de stad liggen. De oude bolwerken, aarden wallen met bastions, werden omgevormd tot wandelpark en de Algemene Begraafplaats Haarlem. De grond voor de begraafplaats, voorheen de buitenplaats Akendam, die in bezit was van Zocher jr. werd door hem verkocht aan de gemeente Haarlem. Zocher jr. ontwerpt een deel van de begraafplaats; zijn zoon een ander deel.

De eerste Zocher in Haarlem trouwde met een meisje uit de stad, prima manier om te integreren. Haar vader was eigenaar van de kwekerij Rozenhagen en leidde zijn schoon-zoon op. Lodewijk Napoleon was één van de opdrachtgevers en daarmee werd de toon gezet voor 125 jaar 'bouwen aan het groen'. Niet alleen groen, maar ook diverse bouwwerken in steen verrezen door de vaardige hand van Jan David jr. (1791 – 1870). De Engelse landschapstijl was helemaal in de mode, alles mocht kronkelen, golven; achter elke bocht weer een verrassing. Na de dood van de laatste Zocher in 1915 nam Springer de staf over. Maar in het eerste deel van de twintigste eeuw veranderde de mode, alles werd strakker en rechter. Een goed voorbeeld van deze verschillen is te vinden op de begraafplaats 'Kleverlaan': Zocher met gracieuze lijnen, Springer in het nieuwe deel verlaat duidelijk het kronkelpad.

De fietstocht voerde ons langs vele plekken, zoals het Kenaupark, Florapark, de Bastions – omzoomd door de bekoorlijke bebouwing van de Schotersingel – en de Hout. Elswout en Bloemendaal kwamen ook aan bod in de overgang van veen (Overveen) naar zand. Heel stijlvol werd de dag afgesloten in de kerk van Bloemendaal met een toelichting op de historie (de gebrandschilderde ramen) en de huidige situatie van dit juweel. Diverse platanen, eiken en beuken o.a. in het Kenaupark en de Algemene Begraafplaats in Haarlem en de buitenplaats Elswout in Overveen zijn nog door de Zochers geplant. Onze zéér goed ingelichte gids wees ons op het feit dat de wortels van de bomen te weinig zuurstof krijgen door de toenemende verdichting van de grond. De levensduur wordt verkort, een trieste ontwikkeling die waarschijnlijk voor alle steden geldt. Alle 53 deelnemers maakten een uiterst tevreden indruk, dankzij de bezielende leiding van Joan Patijn en ruim voldoende gidsen, zodat de groep gesplitst kon worden.

Mooi doorkijkje op de begraafplaats in Haarlem.

Buitenplaats 'de Sparrenheuvel' te Overveen, nu in gebruik als makelaarskantoor.

TUINENRALLY DOOR PARADIJSELIJK BELGISCH LIMBURG

Tekst en fotografie: Els Lelyveld-Arens

Op uitnodiging van Carla de Jonge nam ik op 12 juni 2011 deel aan de Tuinenrally rond Hasselt, georganiseerd door Open Tuinen België. Er was een uitstekend programma verzorgd door de excursiecommissie. Wij kregen al meteen als eerste 'opdracht' een rondleiding in de tuin van Alain Dor, die ons met groot enthousiasme en kennis van zaken meenam door zijn prachtige, boeiende tuin met wilde, zowel als gecultiveerde planten, struiken, bomen en waterpartijen. Een extra pluspunt was dat er in deze tuin alleen maar met natuurlijke middelen wordt gewerkt.

Daarna was het de beurt aan de tuin van tuin- en landschapsarchitecte Dina Deferme in Stokrooie, dicht bij Hasselt. Een tuin van een schoonheid, smaak, kleur en variatie die een onuitwisbare indruk op mij heeft gemaakt. Dit alles trof ik aan in de romantische en tevens landschappelijke tuin met een grote collectie vaste planten, kruiden, klimplanten en rozen.

De rest van de middag was bestemd voor een bezoek aan de tuinen en plantenbeurs van Kasteel Hex, o.a. beroemd om de schitterende rozencollectie. En ook daar konden we weer naar hartelust rondkijken en eventueel inkopen doen bij de verschillende kraampjes en verkooppunten met tuin-spullen en andere uitnodigende zaken! Het huis is omringd door formele tuinen, een moestuin en een 'Engelse Hof'. Hex is vooral bekend om zijn collectie oude en wilde rozen en het park met zijn eeuwenoude bomen en prachtige doorzichten.

Tot besluit stond er nog een gardenparty op Kasteel Gingelom op het programma, dus heeft iedereen op zijn of haar eigen wijze kunnen genieten van een zeer geslaagde en zonovergoten tuinenrally op eerste Pinksterdag in de 'Open Tuinen van België'.

Tuin Alain Dor.

Tuin Dina Deferme.

MELD U AAN VOOR DE EXCURSIE NAAR LANDGOED TWICKEL OP ZATERDAG 17 SEPTEMBER

Met onder meer een inleiding door Michael van Gessel over zijn plan voor de inrichting van het huispark. Rondleiding park en bezoek moestuin.

Op zaterdag 17 september worden we ontvangen tussen 10.00 uur en 10.30 uur in de Paardenschuur van het kasteel met koffie en krentenwegge. Michael van Gessel, landschaparchitect, geeft een presentatie over de onlangs gereed gekomen restauratie van het huispark. Onder zijn leiding zien wij tijdens een rondwandeling het resultaat. Na de lunch wordt aandacht geschonken aan de moestuin met onder andere de Nationale Citrus Collectie, met onder meer de tweehonderd jaar oude oranjeboompjes en de onlangs gerestaureerde pronkkas. Henk Saaltink houdt een inleiding over de historie van de citruscollectie. Tuinbaas Hans Hondenbrink leidt ons door de moestuin.

Het aantal deelnemers aan deze excursie is beperkt, maar u kunt zich nog aanmelden voor deelname vóór 12 september 2011 door contact op te nemen met het NTs-bureau op telefoonnummer 020 623 50 58 (maandag, dinsdag en woensdag van 10-16 uur). U kunt ons ook mailen: info@tuinenstichting.nl. Deelname kost € 47,50 pp. voor een donateur en één introducté, voor niet-donateurs € 52,50 pp.

Hoe grasland door siergras verandert in een siertuin

In 1990 kwamen Yvonne en Henk Geerling wonen op wat nu ‘de Buitenhof’ heet. Een relatief woest stuk grond, aan de rand van de Veluwe en grenzend aan de Verloren Beek, een van de vele sprengen die de Noordoost-Veluwe rijk is. Ze verbouwden het boerenhuis, bouwden stallen, legden voor het huis een boerentuin met buxushagen aan.

Tekst - Marian van Eek

Fotografie - Connie Ekker, Lous Dumoleijn

Bloementuin en proeftuin

Rond 1993 kregen Henk en Yvonne tijd om hun hobby, tuinieren, te intensiveren. In eerste instantie werd hier een stuk van het weiland voor opgeofferd. Er werd een bloementuin gemaakt in de vorm van taartpunten, omzoomd met buxushagen. Als basis oorspronkelijke boerenbloemen, aangevuld met hogere planten, siergrassen en nieuwe aanwinsten; alles goed winterhard. Een zeer kleurrijk geheel, vooral in de zomer, waarbij de siergrassen het tuinseizoen verlengen, omdat ze tot diep in de herfst bloeiend en boeiend zijn. Een ander deel van het oorspronkelijke weiland werd al snel als proeftuin en wachtkamer ingericht. Alles moet het goed doen. Kleuren worden getest en het karakter van de planten wordt beoordeeld, zoals: blijven ze netjes rechtop staan, stoelen ze erg uit, hoe hoog worden ze op deze zandgrond, enzovoort. Ze moeten zich vooral ontwikkelen tot volwassen planten, waarmee een tuin kan worden uitgebreid.

De eigenaar achter een bloeiende *Stipa gigantea*.

Calamagrostis x acutiflora ‘Karl Foerster’, *Hemerocallis* ‘Light the Way’, *Deschamptia cespitosa* ‘Goldschleier’, *Miscanthus sinensis*, ‘Yakushima Dwarf’, *Molinia litoralis* ‘Windsaule’.

Wintersfeer, met *Calamagrostis brachytricha* (diamantgras), *Miscanthus sinensis* ‘Jubilaris’, *Pennisetum viridescens*.

Miscanthus sinensis ‘Axel Olsen’, *Hemerocallis citronella x ochroleuca*, *Molinia litoralis* ‘Transparent’, *Miscanthus sinensis* ‘Herman Mussel’.

Wuivend gras, met ondermeer: *Stipa tenuissima* ‘Ponytails’, *Deschamptia cespitosa* ‘Bronzeschleier’, *Calamagrostis x acutiflora* ‘Karl Foerster’.

Grassentuin

Drie jaar geleden volgde Henk zijn gevoel dat er nog iets ontbrak, namelijk een grassentuin. Deze kon mooi tussen beide andere tuinen komen. En zo geschiedde. Het weidegras werd weggehaald, de grond handmatig verbeterd met ruim voorradige paardenmest, reeds aanwezige siergrassen werden gescheurd en nieuwe grassen werden aangeplant. Zo ontstond een siergrassentuin van 2.000 vierkante meter. Een slingerend pad van houtsnippers voert nu langs kronkelende grassenborders, die vaak op kleur zijn geplant: rood, geel, bont, blauwachtig en donker. Het gaat Henk niet om een speciale collectie grassen maar juist om combinaties van vorm, bloeiwijze en kleur, net zoals in een bloemenborder. Verder worden de siergrassen aangevuld met planten met dezelfde groeiwijze als grassen, zoals *Hemerocallissen*, *Irissen*, *Agapanthussen*. Vanzelfsprekend zijn de grassen vooral winterhard. Als nieuwe aanwinsten hier niet aan voldoen, gaan ze op de composthoop of ze zijn vanzelf al verdwenen. Zeker mogen de grassen niet woekeren of sterk uitzaaien, want dan worden ze verbannen. Hoge grassen hebben Henks voorkeur omdat je er zo heerlijk tussen kunt lopen dwalen met de altijd ruisende grassenmuziek in de oren. Fascinerend is te weten dat de grassen in het voorjaar geheel zijn teruggesnoeid en sommige in de herfst een hoogte van 2 tot 2,5 meter kunnen bereiken. Elk seizoen is interessant. In het late voorjaar is al veel te zien als de eerste grassen beginnen te bloeien. Speciaal in de herfst is het mooi om bij een opkomende zon de grassen, overdekt met dauw, te zien glinsteren. En in de winter geven de grassen een prachtig silhouet, vooral met sneeuw en ijsel. Dat is genieten.

Het zal zeker nog een tot twee jaar duren voordat de grassentuin echt volwassen is en men zijn weg moet banen tussen de hoge grassen met verrassende doorkijkjes naar de lagere soorten. Jammer genoeg maakt Yvonne deze fase niet mee, zij is afgelopen najaar helaas overleden. Wel is het duidelijk dat de opzet om een siertuin te maken op basis van siergrassen gelukt is, gelet op de reacties van de vele bezoekers. In opzet en structuur is de grassentuin met zijn kronkelige vormen, verlevendigd met enkele bloemen, heel anders dan de strakke bloementuin met lange zichtassen en enkele grassen. En beide zijn aange-naam verrassend.

De Buitenhof, tuin nr 91 in de Open Tuinen Gids 2011, ligt aan de Grensweg 8 in Epe (8162 RV) en te bezichtigen na telefonische afspraak (0578 613 203). Toegang is gratis.

Ontwikkelingen rond provinciehuis en Frederikspark in Haarlem hoopvol

Het ontwerp voor de nieuwe provincievleugel.
Bron: provincie Noord-Holland.

De provincie Noord-Holland heeft Claus Kaan Architecten uit Amsterdam opdracht gegeven een nieuw ontwerp te maken voor de Zwiersvleugel van het provinciehuis in Haarlem, achter Paviljoen Welgelegen, grenzend aan Dreef/Frederikspark te Haarlem.

Tekst - Jet Wijnberg

Dit ontwerp bestaat voor het grootste deel uit een glazen gevel. Deze nieuwe vleugel heeft een zweem van een orangerie, wat aansluit op de orangerie die Lodewijk Napoleon op deze plek wilde laten ontwerpen door Zocher sr. Deze is echter nooit verwezenlijkt.

Voor het landschapsontwerp van de provincietuin is Michael van Gessel aangekomen. Bij de opdracht voor de provincietuin wordt ook het Frederikspark betrokken omdat beide twee historisch onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Zocherconcept in ere hersteld

De provincietuin krijgt net als het Frederikspark een ovaalvormig open deel met grasbegroeiing, omgeven door solitaire bomen en boomgroepjes. Het grasveld gaat geleidelijk over naar het bestaande bosachtige gedeelte van de provincietuin. Doordat het gras op het open terrein geleidelijk overgaat in het schaduwrijke bos ontstaan meerdere sferen en dat maakt de tuin spannend. De stinzenflora in het bosgedeelte wordt uitgebreid. Een grotere diversiteit aan bomen in de provincietuin ontstaat door woekerende esdoorns te verwijderen en daarvoor in de plaats nieuwe bomen te planten.

In het landschapsontwerp worden de paden van beide parken met elkaar verbonden en 'à la Zocher' beter gestroomlijnd. Zo wordt het cultuurhistorische Zocherconcept in ere hersteld en tegelijkertijd een eenheid in het gebied gecreëerd.

Met de huidige plannen, expertise en begeleiding zou dit eindelijk een hoogwaardig en aantrekkelijk gebied moeten worden. De NTs heeft de ontwikkelingen steeds nauwlettend gevolgd omdat het Frederikspark en de tuin van de provincie een geheel vormen en de zichtlijnen over en weer van belang zijn.

Ontwerp van Michael van Gessel voor de provincietuin en het Frederikspark. Bron: Michael van Gessel.

Jet Wijnberg, 'Bewoner' van het Frederikspark te Haarlem en donateur van de NTs

NTs zet zich in voor Frederiksoord

Tekst - Henk Barkhof

In Frederiksoord in Zuidwest-Drenthe lag tot eind vorige eeuw de oudste tuinbouwschool van ons land. Door de ontwikkelingen rond Frederiksoord dreigen cultuur en natuur verloren te gaan en dat baart de NTs zorgen. In mei vond overleg plaats met de directeur van de Maatschappij van Weldadigheid. Eerder is een gesprek gevoerd met een vertegenwoordiger van de gemeente Westerveld waarin Frederiksoord ligt. Een korte schets van de situatie.

Vruchtbare grond

In de periode 1957-1961 studeerde ook ik op de G.A. van Swieten Hogere Tuinbouwschool in Frederiksoord. Het schoolterrein is gesitueerd op een vruchtbaar stuk grond tegen de hoofdweg Nijensleek-Vledder, omgeven door lanen en sloten. Het terrein was ingedeeld met fruit- en sortimentstuinen met vaste planten en eenjarigen. Langs de randen lagen een uitgebreid Pinetum en Arboretum en dwars over het terrein liep de oudste perenlei van ons land. Tevens was er een Rosarium, groente- en fruitkassen en een kas met tropische en kamerplanten. Het geheel werd zorgvuldig beheerd door de leerlingen en het personeel.

Andere bestemming terrein

Uitbundig werd het honderdjarige bestaan gevierd en de school zou de hondertwintigjarige leeftijd nog net kunnen bereiken toen het tij keerde. Vanwege reorganisatie, bezuinigingen en herstructurering werd eind vorige eeuw besloten de Tuinbouwschool te verplaatsen naar Meppel. Voor het gebied werd een andere bestemming gezocht. Een nieuw bestemmingsplan was in de maak. Voorwaarde daarbij is dat recht wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden. In 2010 is een ontwerpbestemmingsplan gemaakt voor de bouw van luxe appartementen voor ouderen op een deel van het terrein. In dit stadium werd de NTs bij de plannen betrokken. Al eerder is de Stichting Behoud Erfgoed G.A. van Swieten Tuinbouwschool opgericht, waar vooral oud-leerlingen bij zijn betrokken. Doel is om het erfgoed van de oudste tuinbouwschool in ere te houden en dan vooral de sortimentstuinen die in het laatste stadium van het bestaan van de school zijn aangelegd. Nu de voorgenomen plannen zich aandienen, kwamen de protesten. Onder meer de Bond Heemschut maakte opmerkingen over het beeldkwaliteitsplan en de stedenbouwkundige opzet. Ook de bovengenoemde Stichting had bezwaren.

Nieuw plan: aanpak noodzakelijk

Inmiddels is het plan voor de bouw van appartementen ingetrokken. In overleg met de gemeente wordt een nieuw plan opgesteld voor kleinschalige bebouwing. Het gebied is een schoolvoorbeeld van wat er gebeurt wanneer de overheid zich terugtrekt, bezuinigingen plaatsvinden, de oorspronkelijke functie verandert en geen sprake is van een goed beheersplan. De NTs hoopt dat in het nieuwe plan de nog bestaande hoofdstructuren van paden en lanen goed worden ingepast. Samen met Veenhuizen zou het gebied van de voormalige Tuinbouwschool worden voorgedragen voor de Werelderfgoedlijst. Een goed plan voor het voormalige schoolterrein is dan dringend noodzakelijk. De NTs blijft de ontwikkelingen volgen.

BESTUUR NTS

Beline Geertsema-Key, voorzitter, Caroline de Koning, vice-voorzitter en redactiecommissie, Marna Spoon, secretaris, Robert Kreder, penningmeester, Carla de Jonge, excursiecommissie, Henk van der Eijk, monumentencommissie, Marianne van Lidth de Jeude, studies en publicaties.

MONUMENTENCOMMISSIE

Annemiek Tromp, voorzitter, Hanny van der Heide, secretaris, Piet Bakker, Henk Barkhof, Jan-Willem Edinga, Henk van der Eijk, Rita Grothuis, Mariël Kok, Carla Scheffer

EXCURSIECOMMISSIE

Carla de Jonge, voorzitter, Marjorie Gisolf, Roswitha Kleipool-De Regt, Ysk Vondeling, Anne Wolff, Lisette van Zandvoort-Gerritsen

OPENTUINENCOMMISSIE

Gonne Doorman-Van den Wall Bake, voorzitter, Anneke van Apeldoorn, Marianne Biolders-Bergmans, Rita den Breeje, Beline Geertsema-Key, Brigitte Gentis-Van Dam Merrett, Lietje de Vree-Van den Bergh

PUBLICATIECOMMISSIE

Marianne van Lidth de Jeude, voorzitter en Honey Wolff

REDACTIECOMMISSIE

Marian Smeets-Lenshoek, hoofdredacteur, Korneel Aschman, Joost Gieskes, Ronald van Immerseel, Hanneke Jelles, Caroline de Koning, Éva Kovács, Anne Wolff

BUREAU NTS

Suzanne Kooij, hoofd bureau, Ellen Kickhefer, Esther van der Sluis
Het bureau van de NTs is bereikbaar op maandag, dinsdag en woensdag van 10-16 uur.

COLOFON

28e jaargang, nummer 2, juni 2011
Een uitgave van de Nederlandse Tuinenstichting.
Verschijnt 4x per jaar.
ISSN 1382 - 2659
Oplage: 3.400 exemplaren
Redactie: Redactiecommissie Tuinjournaal
Eindredactie: Hanneke Prins
Vormgeving: MAT Den Haag (basisontwerp ètre Amsterdam)
Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel

NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

Nieuwezijds Voorburgwal 75 sous,
1012 RE Amsterdam
T 020 623 50 58
Website: www.tuinenstichting.nl
E-mail: info@tuinenstichting.nl
Giro 559 54 46 (ING Bank)
IBAN NL28 INGB 0005595446 / BIC INGBNL2A

De redactie heeft getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij met de redactie contact opnemen.

Linksboven: Hovenier Matthias van den Berg, ingeschakeld door de Nederlandse Tuinenstichting bij dit project, helpt een vrijwilligster van Loyens & Loeff bij het planten van een boom.

Rechtsboven: Voordat tuinen beplant kunnen worden, moet eerst hardnekkig onkruid worden verwijderd.

Linksboven: NTS-vrijwilligster Corinne Bierman in gesprek met een bewoonster van Betondorp, in wier tuin een groep vrijwilligers druk bezig is.

Rechtsboven: NTS-voorzitter Beline Geertsema-Key, tuinontwerpster Marilies Jacobs en vrijwilligster Corinne Bierman bij het uitladen van het busje vol planten voor Betondorp.

Tekst en fotografie - Suzanne Kooij

Sociaal Tuinieren in Amsterdam Betondorp

De Nederlandse Tuinenstichting realiseert zich dat veel Nederlanders geen toegang hebben tot groen en natuur. Oudere en sociaal geïsoleerde mensen kunnen veel baat hebben bij een groenere woonomgeving. De NTs heeft daarom een 'sociaal groenproject' opgezet in het historische tuindorp Betondorp in Amsterdam. Hier wonen veel ouderen die zelf niet meer in staat zijn hun tuinen te onderhouden. In deze buurt helpt de NTs met het opknappen van verwaarloosde tuinen. Dit leidt tot herstel van het oorspronkelijk beoogde groene straatbeeld. Zo verbreedt de NTs haar missie tot een meer sociale invulling.

Samenwerking biedt voordelen

De Nederlandse Tuinenstichting zoekt contact met Stichting Present Amsterdam. Stichting Present helpt mensen die zelf onvoldoende geld, netwerk of gezondheid hebben om een bepaalde klus te klaren. Present regelt groepen vrijwilligers om klussen bij deze mensen aan te pakken.

De NTs en Present werken samen in dit vernieuwende project. Tuinen vereisen regelmatig onderhoud; door dit onderhoud aan te bieden aan de oudere bewoners wordt eenzaamheid op een laagdrempelige en bijna vanzelfsprekende manier tegengegaan.

Voor de NTs biedt de samenwerking met Present een goede gelegenheid om deze missie praktisch én sociaal in te vullen.

Verwaarloosde tuinen opgeknapt

Tuinontwerpers hebben drie basis beplantingsconcepten voor de tuinen in Betondorp gemaakt. De buurtconciërge van Betondorp, Nanda Vermeulen, is met deze plannen bij een aantal oudere bewoners langsgegaan. Zij hebben elk voor een bepaald concept gekozen: struiken, planten en soms een boom. Vervolgens heeft de NTs een hovenier ingeschakeld om het benodigde groen aan te schaffen. Het groen is bekostigd met financiële bijdragen die een aantal fondsen beschikbaar heeft gesteld.

De aftrap van ons sociale project vond plaats op 13 mei. NTs-voorzitter Beline Geertsema vertelde over het werk van de NTs aan de 24 aanwezige vrijwilligers van juridisch en fiscaal adviseur Loyens & Loeff, die waren ingeschakeld via de Stichting Present om zich een dag lang voor de buurt in te zetten. Hovenier Matthias van den Berg, die bereid was om het project praktisch te ondersteunen, kwam met een bus vol groen uit Boskoop. Hij verdeelde de planten over de zes tuinen die gedurende de dag een metamorfose ondergingen, dankzij de inzet van de vrijwilligers die door Present voor deze klus waren ingeschakeld. Deze vrijwilligers werkten de hele dag onder leiding van deskundigen van de NTs om de tuinen onkruidvrij te maken en opnieuw te beplanten.

Tuinen die vaak al decennialang waren verwaarloosd, kregen zo een geheel nieuwe, verzorgde aanblik. Buurtbewoners bleven staan, maakten een praatje, brachten emmers water of hielpen mee met het trekken van onkruid.

Initiatief groeit verder

Zes tuinen in Betondorp zijn nu opgeknapt. Stichting Present heeft vrijwilligers geregeld die regelmatig langskomen om de tuinen te onderhouden. Maar er verkeren nog veel meer tuinen in deze buurt in een verwaarloosde toestand, en er zijn nog veel meer buurten in heel Nederland waar de tuinen een dergelijke opknapbeurt kunnen gebruiken. Daarom blijven de Nederlandse Tuinenstichting en Stichting Present - die afdelingen in heel Nederland heeft - samenwerken om dit initiatief uit te breiden. In september krijgt het project een vervolg, weer in Betondorp: dan worden door groepen vrijwilligers opnieuw veertien tuinen opgeknapt, onder leiding van de Nederlandse Tuinenstichting.

Wilt u meehelpen?

De Nederlandse Tuinenstichting wil graag donateurs bij dit project betrekken. Daarom vragen wij u om eenmalig mee te doen aan het opknappen van tuinen in achterstandswijken. Wat we van u verwachten, is dat u met een groep enthousiaste donateurs en vrijwilligers van de NTs een dag meehelpt met het beplanten van verwaarloosde tuinen.

Op 10 september vindt het volgende Sociaal Tuinieren Project plaats in samenwerking met Stichting Present, vanaf 10.00 uur in Amsterdam Betondorp. Bestuur en bureau van de NTs zullen die dag ook aanwezig zijn. Wilt u als donateur ook meehelpen de sociale missie van de Tuinenstichting uit te dragen? Meld u dan aan via info@tuinenstichting.nl en u ontvangt een mail met nadere details. Wanneer u 10 september niet kunt, maar wel een andere keer wilt helpen: stuur dan een mailtje naar info@tuinenstichting.nl, dan informeren wij u wanneer de volgende sociale projecten plaatsvinden.

Dit project wordt financieel mogelijk gemaakt door bijdragen van Fonds Sluyterman van Loo, Stichting RCOAK, de M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting en een anoniem fonds.

Claude Lorrain: gratis exclusieve lezing voor donateurs

vrijdag 4 november 2011 in Teylers Museum te Haarlem

Claude Lorrain (ca. 1600-1682), *Paysage pastoral*, 1766, Musée de Grenoble.

Van 29 september 2011 tot en met 8 januari 2012 vindt in het Teylers Museum in Haarlem de eerste Nederlandse overzichts-tentoonstelling plaats van Claude Lorrain (1600-1682). Deze tentoonstelling wordt georganiseerd in samenwerking met het Parijse Musée du Louvre, waar de tentoonstelling eerder dit jaar te zien was. Beide musea brengen hun collecties tekeningen en prenten samen. Vanuit de hele wereld worden topstukken uit Lorrains schilderkunst aan de tentoonstelling toegevoegd.

Tekst en fotografie - Caroline de Koning

Arcadische landschappen inspiratie voor natuurlijke tuinen

Claude Lorrain, de zeventiende-eeuwse schilder, tekenaar en etser, is een van de grootste landschapskunstenaars aller tijden. Hij woonde in Italië waar hij klassieke, heroïsche en vooral arcadische landschappen schilderde die hij plaatste in een gouden licht. Deze manier van landschappen weergeven was vernieuwend en bleef tot diep in de negentiende eeuw de norm voor veel beroem-

de kunstenaars. Zijn schilderijen waren enorm geliefd en werden aangekocht door onder andere de Spaanse Koning Filips IV en de Europese adel.

In de achttiende eeuw maakten veel Engelse aristocraten een 'Grand Tour' naar Italië. Ze waren onder de indruk van het landschap, de middeleeuwse steden en de beroemde Italiaanse bouwwerken die ze herkenden in de schilderijen van Claude Lorrain. Zijn arcadische landschappen met klassieke bouwwerken werden op grote schaal verzameld en inspireerden Engelse landschapsarchitecten zoals William Kent en Lancelot 'Capability' Brown tot het creëren van landschapstuinen. Na de tot die tijd in zwang zijnde Franse en Nederlandse tuinen kwam er steeds meer behoefte aan natuurlijke tuinen. Vervolgens ontstonden de beroemde landschapstuinen, zoals Stourhead, Stowe en Rousham, die nog steeds te bewonderen zijn.

Exclusief voor haar donateurs organiseert de NTs in samenwerking met het Teylers Museum een gratis lezing over Claude Lorrain in het Teylers Museum te Haarlem, op vrijdag 4 november a.s. van 11.00 tot 12.00 uur. Conservator Terry van Druten laat in de lezing zien hoe vernieuwend de schilderijen van Lorrain waren en hoe belangrijk zijn tekeningen waren als basis voor de schilderijen. Lorrain behoorde tot de eerste kunstenaars die het landschap in trokken en zich daar direct door de natuur lieten inspireren. Onderdeel van de lezing is ook hoe de schilderijen van Lorrain vervolgens de vormgeving van de landschapstuin beïnvloedden.

Aanmelden voor de lezing graag per e-mail op info@tuinenstichting.nl of per telefoon gedurende de openingstijden van het NTs-bureau.

De lezing is geheel gratis. Na afloop kunt u zelfstandig de tentoonstelling bezoeken. U betaalt alleen de entreprijs voor de tentoonstelling; voor volwassenen € 12,- per persoon. Met een museumjaarkaart betaalt u € 3,- per persoon, als toeslag voor het bezoeken van de tentoonstelling.

Thema-tuinenreis naar de fraaie landschapstuinen in de stijl van Claude Lorrain

Wilt u de Engelse tuinen die geïnspireerd zijn op de werken van Claude Lorrain in werkelijkheid bezoeken? Dat kan nog dit najaar. In aansluiting op de tentoonstelling over Claude Lorrain organiseert Garden Tours een aantal bijzondere themareizen. Hoofdconservator van het Teylers Museum Michel Plomp en tuinhistorica Loekie Schwartz vergezellen de reis. Zij begeleiden u naar de diverse tuinen en nemen u mee in de wereld van Claude Lorrain. Tijdens het bezoek aan de tuinen waant u zich in het arcadische landschap van Claude Lorrain en kunt u zich laten verrassen door de schoonheid van het landschap en de tempels, follies, tuinbeelden en andere bouwwerken.

De vijfdaagse reizen vertrekken op 3 september, 8 oktober en 22 oktober 2011. Tuinen die in het programma worden opgenomen zijn onder andere Stowe, Stourhead, Rousham en Chiswick Park (onder voorbehoud).

Meer informatie over de reizen kunt u krijgen door contact op te nemen met Garden Tours B.V., info@gardentours.nl of telefonisch op 088 007 13 00.

Rousham: arcadisch landschap.

De beroemde landschapstuin van Stourhead.

- ➔ Nadat het Tuinjournaal en de Open Tuinen Gids de afgelopen jaren geheel zijn vernieuwd kon de website van de NTs niet achterblijven. Sinds kort is die geheel in een nieuw jasje gestoken. De transformatie is spectaculair, vooral voor u als donateur. Voortaan kunt u door in te loggen op de website via 'Open Tuinen' een landkaart van Nederland bekijken waarop alle Open Tuinen staan afgebeeld.
- ➔ Door op een marker op de kaart te klikken vindt u alle informatie over de tuin, waaronder veel prachtige grote foto's, die schermvullend kunnen worden getoond. U kunt zelf een selectie maken van tuinen met bepaalde kenmerken: bijvoorbeeld alle tuinen waar honden welkom zijn, of alle tuinen in Gelderland die toegankelijk zijn voor rolstoelen. Zo wordt het samenstellen van een eigen route langs de tuinen naar uw keuze nog gemakkelijker.

DE VERNIEUWDE WEBSITE VAN DE NTs IS ONLINE!

- ➔ Naast deze 'Open Tuinen expo online' - vanzelfsprekend alleen zichtbaar voor ingelogde donateurs - is er nog veel meer interessante informatie over de activiteiten van de NTs te vinden op de nieuwe site. Een agenda met evenementen, de acties van de Monumentencommissie, de publicaties die we uitgeven, en natuurlijk een overzicht van de excursies die we organiseren. Dit en nog veel meer vindt u in een prachtige vormgeving op www.tuinenstichting.nl. Neem eens een kijkje, wij horen graag wat u ervan vindt.

Vul in en bewaar deze gegevens zorgvuldig bij uw computer

Donateursnummer:

Gebruikersnaam:

Wachtwoord:

Aanmelden en inloggen

- Het aanmelden en inloggen op de nieuwe site gaat heel simpel. Ga naar www.tuinenstichting.nl en klik op 'log in'. U wordt gevraagd uw donateursnummer en e-mailadres in te vullen. U ontvangt een e-mail met daarin de logingegevens (een gebruikersnaam en een wachtwoord) waarmee u kunt inloggen op de site. Daarna kunt u er altijd in via de combinatie van donateursnummer en postcode.
- Uw donateursnummer vindt u op de Tuinpas en ook op de jaarlijkse factuur. Kunt u uw donateursnummer toch niet achterhalen? Stuur dan een e-mail naar info@tuinenstichting.nl.

www.tuinenstichting.nl